

Slovák formuje architektúru Bruselu

Slovenský architekt Peter Beňuška sa v uplynulých rokoch trochu „vytratil“ zo slovenského, nie však z európskeho priestoru. Už vyše osem rokov pôsobí v Bruseli, kde v súčasnosti pracuje ako hlavný architekt Európskej komisie.

BRATISLAVA, BRUSEL | TEXT: LUDOVÍT PETRÁNSKY, FOTO: PETER BEŇUŠKA, PAŤO SAFKO

Čo presne znamená funkcia hlavný architekt Európskej komisie?

Vytvorením pozície hlavného architekta v roku 2016 spravila Európska komisia (EK) ďalší konkrétny krok na zvýšenie architektonickej kvality svojich nových budov, na ich zefektívnenie, zníženie energetickej náročnosti a trvalú udržateľnosť. Ide o funkciu koordinačnú, čiže som v pozícii poradcu pri riaditeľovi OIB – Office of Infrastructure and logistics – v Bruseli. Predtým som sedem rokov viedol 20- až 25-členný tím projektantov – architektov, inžinierov a kresličov z desiatich členských krajín Európskej únie.

Na čom momentálne pracujete?

Na veľkých projektoch, ako je napríklad nové konferenčné centrum EK, na kompletnej prestavbe starších administratívnych komplexov či na príprave veľkej architektonickej súťaže v spolupráci s Medzinárodnou úniou architektov (UIA). Administratívne a finančné záležitosti spojené s vedením oddelenia vykonáva niekto iný a ja sa venujem odbornej zložke našej profesie, čiže architektonickej kvalite projektov.

Je váš úrad otvorený aj navonok – spolupracujete aj s regiónmi či inými organizáciami?

Áno, hlavný architekt spája EK s rozmanitými miestnymi a regionálnymi úradmi, ktoré vydávajú stavebné po-

volenia. Najúžšiu spoluprácu máme s hlavným architektom bruselského regiónu. Okrem toho mám na starosti aj kontakty s mimovládnyimi organizáciami a občianskymi združeniami, ktoré majú pomerne veľký vplyv na rozvoj mesta a hrajú významnú rolu v komplikovanom schvaľovacom procese stavieb.

Podarilo sa týmto organizáciám aj niečo reálne zmeniť?

Nedávno sa im napríklad podarilo vyhrať spor na Najvyššom (resp. Ústavnom) súde, ktorý zrušil stavebné povolenie na asi 25-podlažný obytný dom pre procesné chyby pri vydávaní

Postavili sme alebo zrenovovali asi päťtinu existujúcich administratívnych priestorov Európskej komisie.

povolania. Som zvedavý, ako sa situácia vyvinie ďalej, keďže byty v dokončenom objekte sú už rozpredané a niektoré aj obývané.

Vo vašom portfóliu je približne 70 budov, čo predstavuje asi milión štvorcových metrov podlažných plôch užívajúcich asi 30 tisíckami euroúradníkov.

Znamená to, že ich prevádzkujete a udržiavate alebo aj staviate nové?

Stavíme aj nové. OIB má tiež oddelenia, ktoré sa venujú správe, prevádzke a údržbe budov, ba dokonca aj oddelenia, ktoré zabezpečujú celú logistiku EK v Bruseli. Oddelenie projektov nehnuteľností, ktoré som viedol, sa zaoberá spracovaním projektovej dokumentácie, investorským dohľadom počas realizácie stavby a jej kolaudáciou. Belgické predpisy rozlišujú tzv. predbežnú a definitívnu kolaudáciu. „Predbežne“ skolaudovaná budova sa môže začať užívať – čiže ide len o menšie chyby, ktoré neprekážajú riadnemu fungovaniu objektu. Až keď stavebná firma odstráni úplne všetky nedostatky, môže prebehnúť „definitívna kolaudácia“. Medzi oboma kolaudáciami zvyčajne uplynie celý rok, ale niekedy je toto obdobie ešte dlhšie.

Áké typy architektonických prác sa tvoria v projektovom oddelení?

Od ideových návrhov cez projektovanie a dohľad nad realizáciou nových budov a projekty rekonštrukcií starších objektov až po úpravy rozostavených budov pre potreby príslušného generálneho riaditeľstva EK. Príkladom kompletnej škály architektonických činností je nová materská škola a kancelárie s názvom COLE. Reprezentantom posledného typu môže byť sídlo Európskej služby pre vonkajšiu činnosť (EEAS) situované v prestíž-

nej lokalite námestia Schuman v európskej štvrti v Bruseli – v susedstve sídiel EK a Rady EÚ. Pomerne časté sú aj menšie projekty parciálnych úprav a projekty interiérov s novými funkciami, napríklad ako vytvorenie Centra pre návštevníkov EK v existujúcej administratívnej budove „Charlemagne“.

Koľko budov inštitúcie ste zrekonštruovali a postavili počas vášho pôsobenia v Bruseli?

Počas siedmich rokov išlo o viac než desať budov s výmerou vyše 150 000 štvorcových metrov nadzemných plôch, teda asi pätinu existujúcich administratívnych priestorov. Pracujeme v tíme ako zamestnanci EK, preto hovoríme radšej o budovách inštitúcie a nie o autorských dielach. Samozrejme, nie všetky ideové návrhy pokračujú etapou projektovania a realizácie. Tento osud postihol, žiaľ, aj moju štúdiu výstavného pavilónu vesmírnych programov EÚ (Galileo a Kopernikus), ktorý mal približovať ich výsledky na svetovej výstave EXPO 2015 v Miláne.

Nestážujú vám prácu aj stereotypy v myslení euroúradníkov?

Dosť často. Napríklad pri návrhoch interiérov pre administratívu EK už niekoľko rokov presadzujeme moderné veľkopriestorové kancelárie typu „collaboratif space“ upravené podľa

Kondomínium, Bojnice (2006 - 2010)

Obytný súbor je tvorený tromi terasovitými vilami s 29 apartmánmi (spolu s P. Topinkom, P. Ziaľkom, J. Bališom)

Technoklíma, Bratislava (2006 - 2009)

Malý administratívny objekt (asi 400 m²) situovaný v Karlovej Vsi (spolu s P. Topinkom, M. Frohlichovou)

COLE, Brusel (2009 - 2011)

Materská škola a administratívne priestory Európskej komisie v Bruseli.

Riziká teroristických útokov majú priamy dosah na dispozície najmä vstupných podlaží budov.

potrieb príslušného oddelenia či generálneho riaditeľstva. Okrem snahy o vytvorenie nových pracovných návykov a lepšej pracovnej komunikácie je dôvodom potreba zníženia nákladov na jedno pracovné miesto, čo pri vysokom počte zamestnancov EK prinesie pomerne veľké úspory. Väčšina euroúradníkov je však navyknutá na individuálne kancelárie a bráni sa premiestneniu do otvoreného priestoru s väčšou sociálnou kontrolou. Napriek tomu dnes už 12 % zamestnancov pracuje vo veľkopriestorových kanceláriách.

Nezväzuje vás pri práci aj vopred od-súhlasený „euromanuál“?

Samozrejme, všetky projekty situované v Bruseli musia spĺňať miestne, regionálne i celoštátne normy a predpisy. Navyše, máme špecifické interné požiadavky EK na nové administratívne budovy zhrnuté v manuáli „MIT – Manuel d'immeuble type“. Je to naša interná „kuchárska kniha“, ktorú v prípade potreby sami revidujeme. Moje bývalé oddelenie spracovalo novú verziu v roku 2011 a v súčasnosti sa pripravuje jej ďalšia aktualizácia.

Čo táto projekčná „kuchárka“ obsahuje?

V prvom rade nechce architektom zväzovať tvorivé ruky, čo však nie je vždy zrejme, keďže dostávame v rám-

ci publikovaných tendrov do ponuky na dlhodobý prenájom aj veľa nezaujímavých a fádnych budov. Som presvedčený, že pripravovaná celosvetová súťaž architektov na polyfunkčný komplex s prevahou administratívy situovaný v európskej štvrti v Bruseli prinesie návrhy s výrazne vyššou architektonickou kvalitou stavieb a priľahlých verejných priestorov v porovnaní s tými, ktoré stoja na tomto území dnes.

EK pristúpila na chartu OSN o sprístupnení budov pre ťažko zdravotne postihnutých. Čo z toho pre vás vyplýva?

Pri navrhovaní postupujeme nielen podľa predpisov platných pre túto oblasť, ale máme aj „vnútorný audit“ prostredníctvom nevidiaceho kolegu, ktorého sme pred pár rokmi prijali do tímu projektantov. Spočiatku sa každý čudoval, ako môže on pomôcť kvalite našich projektov. Až neskôr kolegovia pochopili, že jeho pohľad na usporiadanie priestoru je odlišný od väčšinového a že ich upozorňuje na fakty, ktoré si vidiaci neuvedomujú. Som presvedčený, že on a ďalšie mimovládne organizácie venujúce sa problematike prístupnosti budov pre všetkých svojou expertízou prispeli k zvýšeniu kvality našich projektov.

Zvyšuje sa ochrana budov aj pred teroristickými útokmi?

Áno, v tejto oblasti úzko spolupracujeme s riaditeľstvom EK pre bezpečnosť. Konzultujeme prevádzkové čiary prúdov návštevníkov, ktorí musia prechádzať bezpečnostnou kontrolou, a zamestnancov, ktorí vďaka bezpečnostnej čipovej karte s menom a fotografiou touto „letiskovou“ kontrolou pri vstupe do budovy neprechádzajú. Dôraz na účinné bezpečnostné opatrenia v posledných rokoch prudko vzrástol, a to najmä od atentátov v Paríži (november 2015) a v Bruseli (marec 2016). Tieto nové riziká majú priamy dosah na dispozície najmä vstupných podlaží budov.

Akým spôsobom?

Prísne sa oddeľujú vstup a kontrola návštevníkov a zamestnancov, sprísnila sa aj kontrola vjazdov do garáží a zásobovania. Vo výnimočných prípadoch sa kontrola návštevníkov presunie do samostatného pavilónu tak, aby prípadná explózia nepoškodila statiku hlavnej budovy.

Musíte sa pri svojej práci striktné držať rozpočtu alebo je aj flexibilný v závislosti od konkrétneho projektu?

Každý projekt má schválený rozpočet, ktorý nemožno prekročiť. Pomerne často sa stáva, že z dôvodu dodržania

Foto: Miro Pochyba

EEAS - Európska služba pre vonkajšiu činnosť (2011 - 2012)
Sídlo EEAS je situované v európskej štvrti Bruselu v prestížnej lokalite okrúhleho námestia Schuman.

Centrum pre návštevníkov Európskej komisie (2012 - 2013)
Centrum pre organizované návštevy je v rámci existujúcej administratívnej budovy „Charlemagne“.

Senec Gardens (projekty 2007 - 2008, vo výstavbe)
Obytný súbor s rozlohou 14 hektárov využíva prírodné danosti lokality (spolu s P. Topinkom, M. Kemeňovou).

rozpočtu je potrebné redukovať pôvodný lokálny či stavebný program. Prípadné navýšenie pôvodného rozpočtu je veľmi veľkou výnimkou a vyžaduje si naozaj poriadne zdôvodnenie. Navýšenie projektových nákladov sme obhájili napríklad pri rekonštrukcii budovy z 20. rokov, kde sa až po hĺbkovej statickej analýze ukázalo, že subtilne železobetónové stropy zakryté novšími podhladmi sú v katastrofálnom stave a že hrozí kolaps celej budovy.

V niektorých členských krajinách EÚ sa na centrál v Bruseli často pozerá ako na obrovský byrokratický kolos. Aký je váš pohľad?

Pohľad vykreslený médiami je dosť odlišný od pohľadu zvnútra. Ja vnímam Európsku komisiu síce tiež ako kolos, ale veľmi dobre zorganizovaný, ktorý pracuje omnoho efektívnejšie ako profesionálnejšie ako mnohé národné vlády. Presadenie vlastných názorov nie je nikde ľahké a krátky proces – pravda, ak sa pohybujeme v demokratickom prostredí. Ale fakt, že EK prijala svoju Architektonickú politiku a že pripravuje celosvetovú súťaž architektov na nový komplex svojich budov v Bruseli, je zďa dosť dôkazom, že čosi sa mi už podarilo presadiť aj nad rámec tradičnej práce oddelenia projektovania budov.

Ako sa v Bruseli vníma Slovensko? Je to len jedna z malých krajín, ktoré stále niečo chcú a nepočúvajú (napr. kvóty migrantov), alebo je to rovnocenná krajina pre dôležitých ľudí v Bruseli?

Slovensko nevnímam ako menej významnú krajinu ani ja, ani moji kolegovia v medzinárodnej pracovnej komunite. A tiež si nemyslím, že by v Bruseli bolo viac dôležitých ľudí ako v ktorejkoľvek členskej krajine. Počet tých, čo sa považujú za „dôležitých“, je naozaj veľa a sú všade, na každej úrovni verejnej správy.

Aký vplyv na náš obraz mal mediálny škandal v záverečnej etape nášho predsedníctva v EÚ?

Napriek nemu si Slovensko v Bruseli posilnilo svoje renomé a získalo rešpekt diplomatických kruhov úspešným dovŕšením viacerých rozpracovaných programov. Napríklad, na záver slovenského predsedníctva bol po prvýkrát v histórii EÚ podpísaný plán legislatívnych úloh európskych inštitúcií na budúci rok... Ostatne, v Bruseli a vôbec v Belgicku, kde má cyklistika veľkú tradíciu, Slovensku robí veľmi dobré meno vynikajúci Peter Sagan a ďalší športovci. Niektorí moji kolegovia mi v posledných rokoch už viackrát prišli zagratulovať

nielen k jeho výsledkom, ale aj k etickým ľudským postojom.

Aký je život v Bruseli? Čo robíte, keď si dobijate baterky do životného dynamu?

V Bruseli sa rád prechádzam veľkými upravenými parkmi, ktoré krajinní architekti na prelome 19. a 20. storočia vytvorili nielen výsadbou exotických drevín, ale aj modelovaním terénu. Obdobie prelomu storočí je podľa mňa najlepším obdobím v rozvoji Bruselu, keď tu okrem rozsiahlych parkov vznikali aj skvosty secesnej architektúry „Art nouveau“. Z nich sa zachovalo pomerne veľa objektov s precízne prepracovanými detailmi rastlinných motívov najmä v kameni a v kove. Je mi záhadou, kam sa vytratila remeselná zručnosť tohto obdobia. Uvediem jeden trochu mladší príklad kvalitnej práce tunajších remeselníkov, konkrétne sklárov: veľké zásuvné sklenené steny – okná vily Tugendhat v Brne – dal autor Mies van der Rohe vyrobiť práve v Belgicku... Vo voľnom čase veľa cestujem, spoznávam nové krajiny, miesta, architektúru a ľudí. Pomerne pravidelne športujem, tancujem salsu a zúčastňujem sa kultúrno-spoločenských akcií, na ktorých nepohrdnem pohárom dobrého vína či nejakou kulinárskou špecialitou.

Ako často chodíte na Slovensko? Prezентujete myšlienky získané v Bruseli aj na Slovensku, prípadne v iných štátoch?

Spočiatku som do Bratislavy prichádzal veľmi často, ale odkedy

Bratislavu trápia premrhané šance – metro, Starý most, výškové budovy a mnohé ďalšie...

mi zomrela mama, tak už len príležitostne. Vlastne len na krátke návštevy 3- až 4-krát do roka.

Keďže do Bratislavy chodíte už zriedkavejšie, určite sú pre vás premeny architektúry v meste o to výraznejšie. Čo na ne hovoríte ako bývalý hlavný architekt?

Niektoré sú fajn a páčia sa nielen architektom, ale aj užívateľom objektov, iné zas len málokomu. Pozitívnym príkladom je obľúbený komplex Eurovea na dunajskom nábreží. Som rád, že konečne začína vyrastať moderné centrum Bratislavy na ľavom nábreží Dunaja. Jeho potenciál si urbanisti všimli už pred polstoročím a pripravili územné plány, ktoré ho využili na lokalizáciu vyššej občianskej vybavenosti v súlade so spoločenskou

objednávkou tej doby. Začiatkom 90. rokov sme pokračovali v tejto logike, a tak mohla vzniknúť Eurovea – aj keď o desaťročie neskôr, ako sme si predstavovali. Ale z pohľadu dlhodobého rozvoja mesta desaťročie veľa neznamená. Toto novodobé centrum mesta sa začína naplňovať výškovými stavbami približne tak, ako sme to presadzovali pred 20 rokmi – a to ma teší. Otázkou však zostáva, či sa budujú len jednotlivé objekty, alebo či vzniká kultivované urbánne prostredie.

A negatívne príklady?

Považujem za chybu, že sa tu málo využili existujúce industriálne budovy pamiatkového charakteru. Nie som si tiež istý, či verejný sektor zabezpečuje dostatočnú dopravnú infraštruktúru (a to nielen pre autá), primerané zastúpenie zelene a kvalitný dizajn verejných priestorov ulíc a námestí.

Kedysi ste sa ako hlavný architekt snažili chrániť typickú bratislavskú vedutu a výhľady na Staré Mesto. Dnes sa zdá, že to mesto neustojí...

Vypracovanie príslušných územnoplánovacích nástrojov nezabránilo vážnym narušeniam obrazu mesta. Sústredený tlak začínajúcich developerov v spojení s novými politikami potlačil plánovaný harmonický rozvoj mesta tak výrazne, že mestská samospráva napokon v polovici 90. rokov zrušila útvary hlavného architekta i útvary dopravného inžinierstva. Mesto zostalo niekoľko rokov bez hlavného architekta napriek tomu, že v Štatúte hlavného mesta Bratislavy táto funkcia mala presne definované úlohy v riadení urbánneho rozvoja. Dodnes to považujem za veľkú chybu, ktorej dôsledky bude mestský organizmus pociťovať ešte veľa desaťročí.

Čo by ste v urbanizme Bratislavy zmenili, keby ste mali príslušné kompetencie?

V súčasnom stave by mi už primerané kompetencie hlavného architekta na výrazné zlepšenie danej situácie asi veľmi nepomohli. Na to by bolo treba mať čarovný prútik... Reálnu možnosť vybudovať metro, ktorú sme pred viac ako 20 rokmi naozaj mali, už nikto nevráti. Premrhanou šancou postaviť v Bratislave kvalitné architektonicko-inžinierske dielo je aj nedávna prestavba Starého mosta. A rovnako nikto nenechá zdemolovať zle situované výškové stavby, napríklad budovu O2 na petržalskej strane pri Novom moste. Táto stavba napáchala veľké škody nielen vo výhľadoch z Hradu na Panónsku nížinu či v pohľadoch na Hrad od Dunaja, ale najmä vizuálne zamorila oceňovaný symbol modernej architektúry Bratislavy – pylón

PETER BEŇUŠKA

Je absolventom Fakulty architektúry SVŠT (STU) v Bratislave, vzdelanie si doplnil postgraduálnymi školeniami v USA na Graduate School of Design Harvardskej univerzity (1993) a na školení manažérov na Harvard Business School (2012). V rokoch 1990 – 1994 pôsobil ako viceprimátor a hlavný architekt mesta Bratislavy. Venoval sa aj európskym témam či už v rámci Európskeho demokratického fóra v Štrasburgu, ktoré spoluzakladal v roku 1990, alebo ako predseda Domu Európy Bratislava (1996 – 2008). Bol aj viceprezidentom Spolku architektov Slovenska, podpredsedom Slovenskej komory architektov a členom výkonného výboru Architektonickej Rady Európy so sídlom v Bruseli. Od novembra 2008 viedol oddelenie projektov nehnuteľností Európskej komisie v Bruseli, vo februári 2016 sa stal hlavným architektom Európskej komisie.

mosta. Poškodila aj prostredie pešej zóny v historickom jadre – vidno ju aj spopod Michalskej brány (!). Ďalším „príkladom“ vhodným na demoláciu je aj nedávno resuscitovaná stavba na Šancovej ulici – a vo výpočte by sa dalo pokračovať.

A čo bude ďalej – uvažujete aj o návrate do Bratislavy?

Rád by som tu dotiahol spomínanú veľkú medzinárodnú súťaž UIA na polyfunkčný komplex administratívy Európskej komisie, ktorú pripravujeme na rok 2017 s tým, že výsledky by mali byť známe v roku 2018. V súčasnosti sú tiež spracovávané štúdie na zásadné prestavby niekoľkých veľkých administratívnych budov, ktoré z viacerých hľadísk už ne zodpovedajú dnešným kritériám efektívnosti, energetickej hospodárnosti, funkčnosti a architektonického výrazu, ako ani súčasným požiadavkám na moderné pracovné prostredie. Svoju misiu budem považovať za naplnenú, keď tieto zámery budú mať spracovanú projektovú dokumentáciu a získajú stavebné povolenia... A potom sa uvidí, ako ďalej. S najväčšou pravdepodobnosťou sa vrátim do Bratislavy, aby som pokračoval v práci v našom spoločnom ateliéri s Petrom Topinkom a s ďalšími mladšími kolegami.